
Privim ca abonați pe D-nii ce vor bine vroi a primi două numere unul după altul.

A P E L.

Mai ales copiii se stîng de boale molipsitoare, ca anghina difterică, scarlatina, etc. Pe cîtă vreme nu se știea ce ieste de făcut, pe cîtă vreme nu ieră nici un drum deschis, pe care mergînd să dăm de leacul acestor boale, puteam stă și suferi unul după altul de pierderea vre unui copil iubit, sau chiar de pierderea tuturor. Acuma înse prin cercetările mai multor învățați ca Pasteur, Law, Buchner, Grawitz, sîntem pe calea care ne va duce la mîntuire. Ființele care prin înmulțirea lor în sînge pricinuesc boalele molipsitoare cele mai primejdioase, au fost studiate și sîntem în stare a le face nevătămătoare, ba chiar a le preface în aliați credincioși din dușmanii cum ne ierău până acuma. Dar nenorocirea ieste, că acuma totul se cîrmuește de banii, de aceea și vedem că s'au făcut cercetări mai ales asupra boalelor animalelor folositoare (boi, porci, oi, cai, găini, etc); despre boalele oamenilor sau ale copiilor nu s'a găsit încă timp de ocupație! Credem că ar fi foarte frumos și bine să facem o societate, care să strîngă banii pentru scopul de a lupta cu anghina, scarlatina și cu alte boale molipsitoare. Indată ce sunele strînse ar fi destul de mari s'ar putea publica un premiu mare pentru acel care ar descoperi

un medicament care să tămăduască anghina, sau scarlatina, sau tifosul, cum tămăduesc chinina de friguri, etc. Tot o dată s'ar putea cere și să se cerceteze calea pe care anghina se propagă pentru a întreprinde nimicirea tuturor cauzelor care îi priesc, adecă pentru a scoate boala cu rădăcini cu tot. Noi credem că o asemenea societate ar fi foarte la timp și că în scurt ar reuși în lupta începută.

Facem apel la toți cetitorii noștri, la cei cari au copii și au fost loviți de nenorocire și au trebuit să stea cu mâinele încrucișate de față la torturile copiilor iubiți; la cei cari au copii și până acuma au fost scutiți, dar se pot aștepta la asemenea nenorociri în fie ce moment; la cei cari n'au, dar simțesc milă pentru nenorociți și se revoltează împotriva tiranilor noștri misrocopici și tocmai de aceea mai de temut. Facem apel și îi rugăm să facă propagandă pentru reușita acestei idei și fără întârziere să facem societatea și să ne punem pe lucru.

Pentru început acei cari sînt hotărîți a face parte din această societate, să bine voiască a trimite o înștiințare la Redacția „Contemporanului“.

Red. „Contemporanului“.

A P E L

pentru incendiarii de la Fălcui. etc.

Nenorocirile ce lovesc pe semenii noștri nu trebuie să ne lase nesimțitori. Oamenii trebuie să se simtă so-

lidari și la nevoie să găsească nenorocitul tămăduirea suferințelor. Azi a lovit nenorocirea pe unii, mîne pe alții și nici nu știm cînd ne va ajunge și pe noi. Să facem, prin urmare, ce putem pentru incendiatul de la Fălciu etc. Presa Bucureșteană și cea Ieșană au luat inițiativa. În Iași s'a format un comitet compus din toți acei cari au bine voit a veni la apelul făcut de comitetul de inițiativă al Presei. Noi deschidem listă de subscripție și rugăm pe abonații noștri, să trimeată cît vor crede de cuviință la adresa noastră. Se va publica socoteala de sumele primite și le vom înainta celor în drept.

S'a hotărît a se face o lotărie și la redacție se vor găsi bilete de vînzare, etc.

Credem că apelul nostru va fi auzit și că vom putea face ceva pentru nenorocitul de la Fălciu,

Red. „Contemporanului“.

DESPRE PLANETA VULCAN.

(sfîrșit).

Acele 10 observații au fost clasificate de Le Verrier într'un mod rațional în 4 grupe, din cari 2 par că se raportează la o planetă intra-mercurială și celelalte 2 la alta. El consideră apoi 2 grupe, cuprinzînd 5 observații: 1802, 1839, 1849, 1859 și 1862, și admițînd că aceste observații se referă la aceeași planetă, calcu-

lele îi arătară că problema este nedeterminată între oare cari margini, că patru orbite deosebite reprezintă observațiile într'un chip mulțămitor, cărora pentru duratele întoarcerii împrejurul Soarelui corespund aproape numerele 24, 28, 33 și 40 zile. Recunosc însă că orbita corespunzătoare la 33 de zile dă o soluție mai precisă de de cât celelalte. În urmă s'a văzut că o observație din 1819 ar fi reprezentată tot prin această orbită, în cit am avea 6 observații ale unei planete intramercuriale.

Le Verrier voi să prezică trecerile viitoare. Dar pentru aceasta trebuia să cunoască bine poziția planului orbitei; la aceasta înse nu se putea servi de cât de observația Dluî Lescarbault, care însemnase punctul de intrare și de ieșire al planetei pe discul Soarelui, cu alte cuvinte coarda descrisă. Fiind că observația din Orgeres lăsă mult de dorit tocmai asupra acestui punct, Le Verrier anunță trecerile viitoare ca posibile numai. Cea întâiu trebuia să aibă loc în 22 Mart 1877, a doua în 15 octomvrie 1882. El recomandă astronomilor să observe Soarele în zilele de 21, 22 și mai ales în 23 mart, ceea ce se și făcu, dar fără rezultat. Astronomii se văzură nevoiți a aștepta până la 15 octombrie 1882.

O eclipsă totală de Soare vizibilă în America de Nord trebuia să aibă loc la 29 Iulie 1878. Astronomii americani făceau pregătiri însemnate pentru observarea acestui fenomen. Observatoriul din Washington publică de mai înainte instrucții amănunțite, semnalind punctele asupra cărora astronomii trebuia să-și îndrepte privirile lor. Intre acestea figura și căutarea planetelor intramercuriale în timpul eclipsei totale. Pe lângă instrucțiile date se alăturase o hartă în care ierau reprezentate stelele pină la mărimea a 7-a din regiunea cerească ocupată de Soare în timpul eclipsei; această hartă trebuia să fie studiată bine de astronomi ca să nu facă greșala de a lua o stea drept o planetă.

Eclipsa a fost observată de mulți astronomi americani, și 5 zile după aceea veni în Europa o telegramă

prin care se vestea că Dl. Watson, directorul observa-toriului din Ann-Arbor a descoperit o planetă intra-mercurială, iar cu data de 14 august 1878, Dl. Watson, prin o scrisoare, comunica Academiei de Științe din Paris modul său de observare și poziția planetei descoperite. „Mă cred autorizat, să consider astrul de care e vorba că fiind planeta a cărei existență a fost prezisă de Le Verrier“, zicea Dl. Watson.

S'ar fi părut că prevederile lui Le Verrier s'au reali-zat, că mișcarea lui Mercur este explicată, dar s'a obser-vat chiar de atunci că foarte aproape de poziția arăta-tă de astronomul american figură pe hărțile cerești stea-au *a* din constelația Racului și de aceea se întrebaū da-că nu cumva acea stea a fost luată drept o planetă.

Îndoeala a crescut mai mult prin faptul că prin al-te scrisori posteroare Dl. Watson arată ca probabilă esistența unei a doua planete intra-mercuriale pe care a observat-o tot în timpul eclipsei din 29 Iulie; și încă prin aceea că cu data de 13 august, adică înainte de scrisoarea către Academia din Paris, tot Dl. Watson co-munică prin o scrisoare amiralului Rodgers descoperi-rea a două planete intra-mercuriale. Se poate conchide din acestea că chiar autoriul se îndoea de descoperirea planetei a doua. — Dar și de astă dată s'a observat că o altă stea, din Rac, se găsește cu totul aproape de poziția planetei a doua, pe care Dl. Watson o însemnă cu *b*, cea dintâi fiind însemnată cu *a*. Mai târziu auto-riul descoperirii își arată convingerea că *b* este deosebită de steaua *r*, deși nu afirmă că a văzut de odată ace-le două corpuri, ceea ce ar fi fost posibil dacă ieraū în adevăr deosebite.

Un alt astronom american, Dl. Peters, a arătat în urmă că cu instrumentele de care s'a servit Dl. Wat-son și prin modul său de determinare a pozițiilor cor-purilor observate, s'a putut face greșeli așa încît cor-purile *a*, și *b* să nu fie de cît stelele *o*, *r*. Mai în urmă, Dl. Watson spune că a văzut și steaua *o*, dar nu afir-

mă că a văzut'o de odată cu corpul *a*.— Mai ieste de observat încă că în cursul acestor desbateri, Dl. Watson a alterat puțin numerele prin cari se determină poziția corpului *a*.

Dl. Swift, alt astronom american, a anunțat asemenea că a văzut două astre sub forma unor discuri comparabile cu al lui Uran, ale căror poziții nu le-a determinat; dar Dl. Swift nu afirmă că acele discuri ierău reale, ceea ce nici putea face, cunoscînd imperfecția instrumentului de care s'a servit. Se pare că observațiile acestea nu se referă la corpurile Dlui Watson, căci Dl. Swift a stăruiat prea puțin în afirmarea sa.

Dintre toți ceialalți astronomi americani cari au luat parte la observarea eclipsei totale din 29 iulie, nici unul nu a văzut ceva analog cu corpurile D-lui Watson și Swift, și acesta iera un motiv de a contesta observațiile acestora. Mai mult de cît atîta, s'a căutat dacă corpul *a* se găsește pre una din orbitele calculate de Le Verrier în 1876 și s'a găsit că 4 din observațiile anterioare s'ar pute raporta la corpul *a*, dar atunci inclinația orbitei ar fi așa de mică încît planeta ar trebui în fie care an să treacă de două ori pe discul solar, în Aprilie și în Octomvrie, ceea ce nu s'a adevărit.—În fine, astronomul german Oppolzer adăugînd încă două observații la cele 6 discutate de Le Verrier, a arătat că aceste 8 observații pot fi reprezentate prin o aceeași orbită, care nu cuprinde nici unul din corpurile Dlui Watson. Dl. Oppolzer a prezis o trecere pentru 18 mart 1879; în aceea zi, Soarele a fost observat în foarte multe observatoare, cu mare atenție; rezultatul a fost negativ.

Ieată în rezumat cum stă cestiunea planetelor intra-mercuriale. Cetitorii doritori de a cunoaște amănunțimi asupra acestui subiect le pot găsi în „*Traité d'Astronomie*“ par F. Petit (I. II, pg. 106 ș. c. a), „*Astronomie populaire*“ par C. Flammarion (pg. 132 ș. c. a) și mai cu samă în „*Notices sur les planètes intra-mercurielles*“ par F. Tisserand publicată în Anuarul Biuroului de lon-

gitudine din Paris pentru anul 1882; din aceste lucrări am rezumat cele ce preced. Vom termina cu următoarele observații ale Dnui Tisserand.

1° Se pare că trebuie să renunțăm la ipoteza unei singure planete care ar produce neregularitățile constatate în mișcarea lui Mercur; aceasta se pare că rezultă din observațiile făcute în timpul eclipselor de Soare și în particular în timpul eclipsei din 29 iulie 1878.

2° Dacă există planete intra-mercuriale comparabile în privința mărimii lor cu corpul văzut de Dl. Lescarbault, acelea trebuie să fie puține la număr; altfel ar fi fost văzute de astronomii cari de vr'o 20 de ani, observînd cu atenție Soarele, au descris și măsurat cele mai mici pete ce s'au arătat la suprafața lui.

3° Aceste planete nu ar putea produce singure perturbațiile mișcării lui Mercur; ar trebui un număr foarte mare de corpuri de mărimea celui văzut de Dl. Lescarbault sau a corpurilor Dnui Watson pentru că să producă efectul necesar.

4° Se pare deci că trebuie să revenim asupra celeilalte ipoteze a lui Le Verrier, aceia că un șir de asteroizi circulează între Soare și Mercur. În starea actuală a cestiunei nu se poate afirma, dacă acești asteroizi pot să fie vizibili vre-odată, sau nu.

S'a făcut observație că intervalul de timp în care se caută planetele intra-mercuriale în timpul eclipselor desoare e foarte scurt, că dacă un observatoriu s'ar da la această lucrare în curs de un secol, suma intervalelor în care el a observat împrejurimele Soarelui nu trece peste o oară, și prin urmare că aceasta ar fi cauza nereușitei. De aceea s'a propus a mări durata observației prin numărul observatorilor. Eată cum. Să presupunem mai mulți observatori înșirați pe Pământ pe linia eclipsei centrale și comunicînd între dînșii prin o linie telegrafică; se știe că eclipsa sosește succesiv în diferitele puncte ale liniei. Dacă întâiul a observat ceva ce i se pare că este o planetă intra-mercurială, va anunța îndă-

tă pe al doilea, comunicându-i și poziția aproximativă ; acest din urmă va putea atunci îndrepta luneta sa de mai înainte către acel punct și va determina mai exact poziția corpului observat ; el va putea apoi anunța pe observatorul următor și așa mai departe.

Vulcan rămâne deci în domeniul conjuncturilor, până când observațiile vor confirma existența lui.

G. I. Luceacu.

Nota. Dacă subsemnatul, ar fi citit articolul lui *Tissandier* din anuarul pentru 1882, care anuar nu apăruse încă în luna lui Iulie 1881, pe când am pomenit de Vulcan, negreșit că n'ași fi pomenit despre această presupusă planetă. În adevăr în urma dovezilor adunate de Dl. *Tissandier* și rezumate de DV, cred și ieu că nu există o planetă unică între Mercur și Soare, ci mai multe mici. Poate înse că se va da uneia și numele de Vulcan. Ori cum ar fi sîntem mulțămitori D-lui Luceacu pentru articolul ce ne-a trimis și-l rugăm să nu ne uite nici altă dată.

I. Nădejde.

Huși, — 1882, Martie 18.

Domnule Redactor !

După răspunsul D-voastre—că primiți a-mă publica în „Contemporanul“ întimpinarea la critica făcută de Dl. Th. D. Speranță, *Geografie* județului Fălciu — în amintita revistă No. 16, mă cred dator a vă ruga, să bine-voiți a primi—mai dinainte—respectuoasele mele mulțămiri.

V. Săghinescu.

În anul 1880, subsemnatul, am tipărit edițiunea a II a Geografiei județului Fălciu, reaprobată de către Onor. Minister al Instrucțiunii, prin of. No. 15093. Ca multe alte cărți didactice, reclamă încă studiu, muncă și cheltueală această carte—spre a deveni cât mai bună, ceea ce recunosc în însăși prefața acestei edițiuni—pe care, dacă vroia s'o cerceteze scrupulosul meu critic—eram—poate—mai ușor condamnat, mi s'ar fi dat—barim—circumstanțe atenuante. Nu înțeleg însă—cum a găsit logic Dl. Speranță să reproducă în toată furtunoasa D-sale critică *opt* puncte dintre cele ce cu 2 ani mai înainte le-am exclus—parte—iear parte le-am corectat în edițiunea a II a Geografiei, mai introducînd în critică și pe falșul cuvînt „ai (!!!)“; și nu înțeleg cum, ținut fiind a crede—că criticul meu, după pretențiunile manifestate,—nu probează a fi fost strein de edițiunea a II a Geografiei ce defaimă, aceasta e bine constatat; căci, astă edițiune—tipărită în Iași—de 2 ani acuma, pe lingă c'o posed mai mulți chiar dintre D-niș profesori în acest oraș, se află și depusă la cîteva librării de aci, din chiar timpul editării. Și deci: a avea cineva la îndemînă edițiunea II a unei cărți—și-a critica edițiunea I, desființată, nu este drept—nici echitabil; a fi apoi și insultător în acea critică, nu e faptă de om la locul său.

Nu cred să respingă nimeni critica imparțială—critica menită a aduce lumină, precum nu cred să fie cineva atît de încăpăținat să zică, numai așa e bine făcut tot lucrul—cum l'am făcut și cum îl fac ieu; căci, dintre muritorii făcuți după același chip și după aceiași asemănare—nimeni nu este infailibil; de aceea, n'ar trebui să resping nici ieu critica D-lui Speranță, cu atît mai mult că ea vine de la Iași la Huși.

Este însă de trebuință a readuce aci unul după altul fie-care din punctele criticate de Dl. Speranță, spre a se constata dacă am sau nu dreptate a respinge faimosul D-sale veridict, critica din „Contemporanul“ No. 16. Să vedem:

a). La elevii din clasa II primară urbană și a III rurală (cel puțin), este greșit Dl. Speranță—dacă pretinde a li se explica mai pe larg unde stă pămîntul precum și cele-alte corpuri cerești—de cît în *aer*, sau cel mai mult în spațiu; în aceste clase nu pot înțelege scolarii ș'aceia ce li se demonstrează în gimnaziu: *eter, vid*, etc.

b). Despre *meteore*, între cari—greșit—am pus pe *fulger* (și auroră) ca corpuri, aceasta am recunoscut-o fără ajutorul D-lui Speranță; probă edițiunea II a Geografiei—în care nu menționez nimic despre meteore, aflînd și peste trebuință această parte—aci.

c). Despre *orizont și bolta ceriului*—că e tot una, la aceiași scolarii—nu se poate explica mai desvoltat—de cît așa; ast fel se

rezumă și Dl. A. Treb. Laurian în *Cosmografia* sa pentru scoalele primare pag. 34, din 1863. Cite orizonturi sint, sau—după plăcerea D-lui Speranță, că: „orizontul ieste un plan perpendicular pe verticala locului”—nu scolarilor pentru cari e făcută această *Geografie* li se poate spune.

d). Despre *capetele* pământului, compărat acesta cu o portocală sau și cu un măr, bine înțeles că vorbind tot pentru aceiași școlari, nu are dreptate Dl. Speranță; de și iera mai nemerit—poate—să fi fost zis părțile în loc de capetele; dar portocala și mărul au turtituri la cele 2 extremități (locul coadei ș'a florei), ca și pământul la poli. Audă Dl. Speranță vorbindu-se nu numai de capetele „osiei și ale bățului“, ci și de capetele portocalei și ale mărului, corpuri ce nu sint tocmai rotunde ca „mingea“. Cît despre „*scobiturile*“ pământului nu îndesacă Dl. Speranță exclamările, bazîndu-se numai pe figura în adevăr greșit făcută; căci ieu nicăiri nu pomenesc în *Geografie* de „scobituri“ sau „cufundături“—ci zic numai că pământul ieste *turtit puțin* la poli.

e). Despre *linia* (închipuită) numită aca sau osia pământului—nu menționez în edițiunea II a *Geografiei*; am esclus și această parte—pe considerațiunea de la punctul b.

f). Despre *linia micșă*—prin care ieu înțelegeam conturul județului, am recunoscut cu edițiunea a II că espresiunea iera prea inpropriu aplicată.

g). Despre *sistemul metric*—că nu-l știu constată criticul meu prin greșala de tipariu, ca și cum D-sale nu i s'a întimplat aceasta chiar în critica ce-mi face; aște—decî criticul meu că această greșală, cum și altele mai săritoare în ochi, ceia ce mi s'a întimplat să se strecoare și 'n a II edițiune a *Geografiei*,—am corectat-o imediat după tipărire; despre aceasta îl vor asigura însăși profesorii pe cari îi sfătuește se arunce departe din scolă nesocotita carte ce propun, iar despre cîți metri patrați are un kilometru pătrat—il vor încredința elevii miei—chiar ș'acei cari rămîn repetenți, în clasa II.

h). Cu „*chestia lipsei de metodă*“ probează criticul și acuzătorul meu că n'a cetit de-ajuns nici prefața unde arăt și pentru ce am introdus în *geografie* materie afară de județ. Este foarte eronat Dl. Speranță—susținînd că ieu mă pronunț în prefața *geografiei* (prima edițiune) contra *metodei naturale* și laud metoda contrară; vadă bine concluziunea ce dau în amintita prefață—ș'apoi cum procedez în a II edițiune a *geografiei*. — Și în fine:

i). N'am în *geografia* criticată pe destrăbălatul „*ai* (?!)“ (critica din „*Contemporanul*“ Nr. 16, pag. 617), ci pe *al*, adică *al Romînilor*; nu poate să zică Dl. Speranță că s'a făcut greșală de tipariu tocma cu acest „*ai*“ căci ieste prea intenționat înflorit.

Și aci ca și în alte părți—Dl. Speranță mă incriminează cu însă-și *crima* ce comite!

Ale dracului sisteme de-a critica mai sînt pe unele locuri; După ce te injură, mai pretinde să te și înnece—încă „în talazurile mării!”

V. Săghinescu.

Respuns la întimpinarea D-lui V. Săghinescu.

Din cîte spune Dl. Săghinescu în întimpinarea la critica Geografiei D-sale, se vede că-î pare a fi nedreptățit, atît în privirea punctelor la care critica mea s'a mărginit, cît și pentru cuvîntul că nu e equitabil să i-se critice ediția întâia de oare ce ieste o altă ediție.

Să nu creadă Dl. Autoriu că mi-am bătut capul să-î găsesc numai de cît întâia ediție a geografiei D-sale spre a o critica. Nu numai despre ediția a II-a dar nici despre I-ea n'am știut, până cînd întimplarea nu m'a făcut s'o vad. Iată totul. Poate Dl. Autoriu să creadă orî să nu creadă, îmi e tot una. Să mă jur nu voi.

Cele zise despre Geografia D-sale le susțin ca păreri a le mele. Dacă D-sa vroeste să se lepede de I-ea ediție a Geografiei D-sale; facă ce-î va plăcea.

Ieste adevărat că nici o Geografie bună n'am văzut până acum. Mai toate sînt de obicei, așa de încărcate de materie în cît ar putea să servească drept călăuz pentru un călătoriu, nici de cum înse spre a fi învățate de niște copii. Mai toate sînt făcute fără metod și cum a dat D-zeu, cu toate aceste nici într'una n'am găsit monstruoziități de știință săritoare în ochi ea în Geografia D-lui Săghinescu.

Monstruoziitățile trebuie surgunite de pretutindene și arătate orî unde s'ar afla.

În contra D-lui Săghinescu am găsit monstruoziități și le-am arătat.

Mi se pare că Dl. autoriu are de gînd să-mi impute că n'am prea fost politicoș în critică, zice că-l invinovățesc pe nedreptul și nu ieste *equitabil*. Bine!! Dar a suferi să se timpească mințile copiilor dintr'un întreg Județ ieste *mai ne equitabil, ieste un păcat!*

Să vedem acum temeinicia dovezilor pe care Dl. Autoriu(!) în întimpinarea D-sale gândită și răsgândită le aduce spre a-mi respinge critica.

La: a). Zice că sînt greșit dacă pretind să explice mai pe larg unde stă pămîntul precum și celealte corpuri cerești; *de cît în aer sau cel mult în spațiu*, pentru cuvîntul că școlarii nu pot înțelege ce ieste: *eter, vid, etc*, despre care li se vorbește în Gimnaziu.

N'am însărcinat pe Dl. Autoriu nici să explice mai pe larg, nici mai pe scurt unde se află corpi cerești; ci m'am mierat numai de monstruoșitatea ce a scris și pe care nici acum n'a înțeles-o (de oare ce crede că e bine de spus că luna și cel laltți corpi cerești se află în aer—idee cari am găsit-o și în ediția a II-a a Geografiei D-sale pe care a trimes-o la Redacția „Contemporanului“. La pagina 30, zice: *ea (luna) fiind asemenea în aer.*)—Am dat D-lui Săghinescu numai partea ce i-se cuvenea *ca autoriu* nu ca învățătoriu. D-sa pare c'ar vra să dea a înțelege, că știe ce e eter, vid, etc. Cine va putea crede, fie sănătos; dar după cum spune D-lui chiar în întimpinare că corpi cerești să află *în aer, sau cel mult în spațiu*, nu prea dă semne de știință. Mi se pare, că *aer, spațiu, vid, eter*, pentru D-sa sînt tot una—niște corpi cerești poate.

b). Dl. autoriu spune că a recunoscut fără ajutorul mieu că între meteori, *greșit a fost pus pe fulger și aurora ca corpi*. Adece numai fulgerul și aurora nu sînt corpi la D-sa, iar ceilaltți meteori, precum curcubeul, sînt corpi cu toții?!. Minunat! Iată un motiv puternic (!) de a-mi respinge critica!

c). Susține că *orizont și bolta cerului e tot una, pentru că și Dl. A. Treb. Laurian în Cosmografia sa tot astfel se resumă*. Dar dacă Dl. A. Treb. Laurian ar fi zis că orizontul e vr'un lup, sau vr'un duh reu?? Atunci . . . crede și nu cerceta. Aceasta e știința?!

Mai departe zice că școlarilor pentru care e făcută Geografia nu li se poate spune că: *orizontul ieste un plan perpendicular pe verticala locului*, precum am zis ieu. Ei bine, ce e de făcut? Să le spunem minciuni? Ieu n'am spus elevilor ci *autorului*.

d). Despre capetele pămîntului zice că l'am învinovățit pe nedreptul, dar recunoaște că ieră mai bine zis *părțile de cît capetele*, (și dacă ar căuta bine poate ar mai găsi și alt cuvînt), așa în cît n'am de cît să mai zic odată că *reu a fost zis capetele pămîntului*.

Mai departe spune că l'am nedreptățit, cînd am zis că prin turtirea pămîntului la poli D-sa a înțeles scobitură. Susține că e

bine zis *capetele portocalei și ale mărului* și apoi urmează: *nu îndesască Dl. Speranță ex-limăriile, bazându-se numai pe figura — în adevăr greșit făcută **), *căci ieră nicăieri nu pomenesc în Geografie de scobituri sau cujundături*. Foarte bine. Dar cu cite-va rinduri mai sus zice: *portocala și mărul au turtituri la cele două extremități (locul cōlei ș'a florei), ea și pămîntul la poli!... Eș apoi!....* Vra să zică tot are scobituri pămîntul la poli, numai nu așa mari precum arata figura — greșită (?) ?!. . . Se'nțelege. Adecă n'are omul voe să creadă ce-i va plăcea?! N'are voe să apere în viață măcar o monstruoșitate?!....

e). Despre linia (închipuită) numită axa pămîntului spune, că nu mai mencionează în ediția a II-a, dar de sigur tot crede că axa împarte pămîntul în două emisfere.

f). A recunoscut că: *Linia mixtă prin care înțelegea conturul județului ieră prea improprie aplicată*. Bine. Aceasta e o dovadă că de atunci și până acum a mai învățat ceva.

g). Cestiunea sistemului metric a fost o greșală de tiparîu zice Dl. autor, iar elevii până și cei ce rămîn repetenți, știu cîți metri patrați sînt într'un kilometru pătrat.—Poate.

h). Despre *ai* (?!), fie sigur, D-I Săghinescu că nu l'am inventat, ci l'am găsit în exemplarul de Geografie ce ni-a căzut în mîna. Să zicem înse că ni s'a părut din cauză că litera *l* va fi fost veche, dar fraza suptinietă ieră ciudată și din alte puncte de vedere.

Relativ de metodă, repet, ceea ce-am zis în critică: cînd lipsește știința, nu mai poate fi vorba de metodă. Și ce metodă și cită chibzuință ar trebui pentru o carte de școalele primare. În aceste școli puțin folos face cartea. Graiul viu al învățatoriu-lui e singurul ce poate folosi. Din cele scrise nu știu dacă dintr'o sută să poate folosi un copil măcar cu una. Nu înțelege un cuvînt, n'a înțeles întreaga bucată — a cetit degeaba. A sili pe copii din școalele primare să învețe geografia, aritmetica orî gramatica din carte, ieste muncă zădarnică și a-și bate cine-va capul să facă o carte în aceste condițiuni ieste iarăși, mai o goană după vînt. Geografia, gramatica, aritmetica ar trebui puse în mîna copiilor tocmai la sfîrșitul anului, cînd iei știu acele lucruri, numai spre a și le așeza oare cum mai bine în minte. În timpul anului, înse toate acestea trebuie să le învețe din ceea ce se chiama lecții de lucruri. Cine știe ce sînt lecțiile de lucruri și cine va

* Dar tot așa greșită ieste și în a II-oa ediție.

putea să le facă, acela va folosi școlarilor, toți înse trebuie să le știe a face. Instrucțiunea primară e de o mai mare însemnătate de cât s'ar crede și celui ce se va gândi puțin la scopul iei nu-l va mai veni să creadă că locurile de învățatori la școli primare sînt numai un feliu de adăpost, de oploșală pentru oamenii cari nu mai pot fi buni de nemică.

Th. D. Speranță.

ACUL FURMICELOR

În No. 6 al „Contemporanului“ am arătat greșala făcută de Dl. care a scris despre furnici în „Învățătorul copiilor“. Acest domn vorbind de luptele furnicelor de pe la noi, ne spunea că acestea au *stupit veninos, fălci cu dinți și ac.*

Mai zilele trecute primesc o cartă de poștă de la Huși iscălită cu pseudonimul „Veghede“ în care mi se citează o bucată din „*Histoire naturelle des insectes les plus remarquables par M. l'abbé I. I. Bourasse, professeur de Zoologie au petit séminaire de Tours, membre de la société entomologique de France 1867*“. Dl. abate spune la pag. 216, că unele specii de furnici feroce se încred mult în puterea lor fizică și în armele ce au și în loc să se hrănească cu munca se pun pe cucerit. Apoi ne spune că aceste furnici au ca armă *ac veninos*. Dl. Veghede mă întreabă pe cine să creadă pe mine, ori pe Dl. abate.

Pentru a limpezi chestia voiți arată că familia *Formicidelor* se împarte după *E. Blanchard* în trei grupe: a *Myrmicitelor*, a *Poneritelor* și a *Formicitelor*. La genurile din cele două grupe dintăiți au ac femeile și lucrătoarele, la cele din grupa a treia, nu. Dar din rupele din-

tăiu numai puține genuri sau specii sînt europene. Dintre Myrmicite genul *Atta* cuprinde mai numai specii europene, *Atta structor* iese destul de respîndită în Franția și își face borte în năsip și le astupă cu capac. Genul *Myrmica* din această grupă are cîteva specii europene, dar feliurile cele mai cunoscute sînt mici.—De sigur că nu putea fi vorba de acestea în „Învățătorul copiilor.“

Din grupa *Poneritelor* iese numai o specie europeană, dar societățile lor sînt foarte mici, de abia din cîți-va indivizi și de obicei trăsesc sub pietre.—De sigur, că nu vorbea de acestea D-l autoriu al părții științifice.

Din grupa *Formicitelor* se cunosc două genuri, *Polyergus* și *Formica*. Ambele genuri cuprind numai specii fără ac. Furmicile războinice numite *amazoane*, cari poartă războaie cu furmicile negre-cenușii și le rîpesc puii tineri pentru a-î avea ca robi, etc; furmicile observate de Huber și de ale cărora războaie vorbea D-l criticat de mine sînt din genul *Polyergus* și n'au ac veninos, nici neveninos. Celelalte furmici cunoscute pe la noi, furmicile negre și mici sînt din genul *Formica* și n'au de asemenea ac.

Iată, D-le Veghede, cum stă lucrul! Tot așa ca D-l E-Blanchard în „Histoire naturelle des insectes“ Tom. I pag. 108—126, zic și alți naturaliști mai competenți de cît D-l abate. Vă pot cită: pe Dr. Alois Pokorny în „Illustrierte Naturgeschichte des Thierreichs 1878 pag. 167 unde vorbind de *Formica rufa* ne spune că n'are ac, ci o beșică plină cu acid formic și așezată la căpătul pîntecelui și că cu acidul citat împrășcă cînd iese minieată; pe D-l Claus în „Traité de Zoologie“ din 1877 pag. 659, unde vedem că genul *Formica* n'are ac; pe D-l Ludwig Schmarda în „Zoologie“ an. 1872 vol. II pag. 168, unde vedem că genurile, *Polyergus* și *Formica* n'au ace, etc. . . .

Prin urmare nu încapă îndoială că D-l Bourasse se înșală, de nu cumva bucata citată de DV. nu se va fi

raportînd la niște specii americane, de exemplu la speciile din genul *Eciton*.

Greșala D-lui autoriu al părții științifice din „Invățătoriu” are după ideea mea începutul din „Istoria naturală” a Dr. Cihac, unde se pune familia furmicilor și chiar genul *Formica*, sub un titlu **B. ghimpătoare**, explicînd că insectele din această grupă au un ac sau ghimp veninos și apoi ca întăia familie din acestea pune „*Heterogyna*” și ca exemplu *Formica*. De sigur că D-l D-r n'a luat bine samă la cele ce ierau scrise în cărțile de pe care a lucrat Istoria naturală, dar de la 1837 până acuma ieste vreme și de feliu nu strică, dacă autorii părții științifice ar mai filui prin unele cărți.

În scurt, D-le Veghede, v'am dat toate explicările și cred că v'ați convins că am și am avut dreptate. Așî dori să-mi scrieți de v'ați mulțămît, ori nu.

I. Nădejde.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Educațiunea intelectuală morală și fizică după H. Spencer.

(Urmare)

După ce am arătat ce feliu de legături trebuie să fie între părinți și între copii, să respundem la întrebarea: „Cum poate fi întrebuintată metoda noastră în cazuri grave”.

Înaintea de toate nu va negă nimene, că cazuri grave se vor întimpla mai rar cu copiii crescuți după metoda noastră, căci purtarea cea rea ieste adesea o urmare a ațitărei neconținete în care se află copiii din pricina cîrmuirii nesocotite a familiei. Pedepsele dese tocesc sentimentele cele bune și deschid calea faptelor rele. Dacă părinții se poartă rău cu copiii, ocărîndu-i și bătîndu-i, negreșit că și aceștia se vor bate și ocări între dînșii. Apoi legăturile pline de simpatie între părinți și copii, vor avea drept urmare împuținarea greșelilor ce ies din egoism.

Dar dacă cu toate acestea s'ar întâmpla să greșască un copil chiar educat cum cerem noi, vom întrebuița tot disciplina urmărilor. Cari-s urmările unui furt, de pildă?—Urmarea directă ieste înnapoerea lucrului furat, ori, dacă lucrul nu se mai găsește, plata lui. Prin urmare părinții vor face pe copil, ori să dea îndărăt lucrul furat, ori să-l plătească și anume din paralele ce i se dădeau de buzunariu, cum se zice. Urmarea indirectă ieste neplăcerea pricinuită părinților.

S'ar găsi poate cine-va să zică, că nemulțămirea părinților se aplică și acuma și că nu propunem ceva nou. Foarte adevărat. Faptul dovedește numai, că metoda noastră ieste, în parte, aplicată. Numai dacă s'ar urma sistema noastră în toate cazurile, nemulțămirea părinților ar avea efect mult mai însemnat. În adevor părerea de reu ce simțim, când am pricinuit neplăcere cui-va ieste foarte mare, dacă avem iubire pentru acea persoană; din potrivă dacă o urîm, neplăcerea ce i-am pricinuit ne face bucurie. Prin urmare dacă copilul nu-și va iubi părinții, puțin se va îngriji de neplăcerea ce le-a pricinuit.

În scurt copiii tratați cu reutate, nu se fac bun; arătându-le înse simpatie, deșteptăm și într'înșii aceleași sentimente. În guvernarea casnică ca și în cea politică, despotismul pricinuește cele mai multe din crimele pe cari le pedepsește; în timp ce o cîrmuire blîndă și liberală împuținează pricinile de a face crime, îmbunătățind sentimentele. Locke a zis de mult: „În educație, pedepsele cele aspre nu folosesc, ci pricinuesc mai degrabă mult reu; cred că copiii cari au fost mai mult pedepsiți, nu ajung oameni mai de frunte.“ Dl. Rogers a dovedit că criminalii tineri ce au fost biciuiți, fac din nou crime și sînt din nou aduși la închisoare.

Cunoaștem un fapt ce s'a petrecut cu niște copii ai unei franceze din Paris. Cu disciplina aspră din școalele din Franția nu putuse să îndrepte apucăturile celui mai mare, înse îndată ce l'a trimis în Anglia unde disciplina ieste mai blîndă, copilul s'a îndreptat.— Iată deci că mai degrabă putem ajunge la scop, prin blîndeța de cit altfelii.

Iată acuma sub formă de sfaturi citeva maxime sau regule ce urmează din principiile demonstrate.

Nu așteptați de la copil mare moralitate. În cei dintâii ani, ori ce om trece prin fazele de caracter prin cari a trecut rasa. După cum figura copilului—nasul turtit, nările ridicate, buzele groase, ochii depărtați unul de altul, lipsa de sin frontal, etc—ieste cit va timp, de selbatec, tot astfel și instinctele lui sînt selbatece. De aici urmează tendința firească a copiilor la cruzime, la furt, la minciună; tendință care se schimbă cu creșterea, întocmai

cum se schimbă și figura. Ideea populară că copiii sînt *nevinovați*, ieste adevărată numai dacă o înțelegem în privința *cunoașterii reului*, dar cît în privința *instinctelor rele*, ieste falsă. Pentru a ne încredința despre aceasta n'avem de cît să privim ce se petrece între copii în școli și vom vedea că se trătează între dînșii mult mai reu de cît oamenii cei în vîrstă. Cu cît sînt mai mici cu atîta-s mai reî.

Nu numai că nu-i lucru cuminte a aștepta multe de la moralitatea copiilor, dar chiar nici nu-i bine să le pretindem. S'a cunoscut acuma în deajuns urmările rele ale precocității morale. Facultățile noastre morale superioare, ca și cele intelectuale, sînt complexe. Prin urmare, și unele și altele se dezvoltă tîrziu. Pentru unele și pentru altele, cultivarea înnainte de vreme se face în paguba dezvoltării viitoare. De aice se explică faptul curios, că copii, model în cei dintăiu ani ai vrîstei se prefac cu timpul și ajung stricați moralicește, în timp ce copii cari de mici se păreau me-niți a fi niște ștregari, ajung oameni cum se cade.

Dacă ați înțeles faptul, veți vedea că trebuie să aveți răbdare și să suferiți cusururile copiilor și să nu-i ațitați prin amenințări și prin porunci de tot felul, cu ideea greșită de a-i face să fie cum trebuie.

Forma liberală e cîrmuirii părințești, care stă în a nu regula despotic toate amărunile purtării copilului, ieste produsul sistemului ce recomandăm. Mulțumiți-vă cu vegherea ca să sufere copilul urmările faptelor sale și nu veți cădea în greșala acelor cari abuzază de puterea părințească. Cu metodele vechi ori veți căpătă copii cari vor fi sfinți cît timp se vor teme de părinți, dacă au fost din natură blînzi, ori îndărătnici, dacă din natură au fost neătirnați.

Prin educația morală propusă de noi, chiar caracterul părinților s'ar îmbunătăți. Acuma înse părinții, mai toți, au obiceiul de a se infuria la ori ce ocazie. Palme, ghionturi, cuvinte ocăritoare, întrebunțate pentru a pedepsi greșelele copilului (și adesea niște greșele închipuite mai mult de cît adevărate), nu se pot privi ca întrebunțate pentru a îndrepta pe copil, ci ca niște explozii a sentimentelor părințești neînfrîmate prin vre o educație potrivită.

Nu zicem că părinții să se facă nepăsători pentru greșelele copiilor, ci că nu trebuie să înlocuească *disciplina prin urmările firești ale faptelor*, cu *disciplina prin pedepse artificiale*. Dar trebuie să se întrebunțeze amîndouă, bine înțeles că rolul principal remîne tot urmărilor naturale directe. Numai să avem în vedere, că părinții trebuie să caute a-și schimbă simțirile pentru a le face să fie așa cum trebuie. Nu trebuie să fie prea

moş ca acele mame. cari ocărăsc sau desmeardă după impulsul momentului.

Nu daţi multe poronci; nu poronciţi de cit dacă alte mijloace nu se mai pot întrebuinţa. Dînd multe poronci ne punem în primejdie de a primi ca un feliu de ocară neîmplinirea lor şi în adevăr profesorii şi părinţii au obiceiul de a cere *ascultare*. „Cum îndrăzneşti să nu mă ascuţi! Te voi învăţa ieu, cine-i aice mai mare!“ Ieată ce auzim în toate zilele. În timp ce zice aceste fraze profesorul sau părintele, se deosebeşte puţin de despotul hotărît a pedepsi un supus neascultătoriu. Richter a zis „cel mai bun chip de a guvernă, *ieste nu guvernă de loc*.“

Dar cînd ai poronci, adă la îndeplinire poronca. Gîndeşte-te bine înainte de a poronci, vezi de ai destulă tărie pentru a urmă lucrul pînă la capăt; şi dacă ai făcut o lege, fă-o să fie respectată cu orî ce preş. Sancţiunea penală să fie aşă de neînlăturată ca şi cea naturală. Un cărbune roş frige dacă pui mîna pe dînsul o dată, frige a doua oară şi aşă mai departe. Dacă vei avea atîta tărie în cit să sădeşti în mintea copilului convingerea, că dacă ai poronci ceva n'ai glumit, vei fi scutit de miş de rele în familie. Cea mai mare din greşele ce se pot face în educaţie iese nestatornicia, printr'aceasta ne facem de rîs faţă cu copiii.

Aduceţi-vă aminte că scopul educaţiei iese a face un om *în stare a se cîrmui singur*, nu în stare de a fi cîrmuit de alţii. Dacă copilul ar fi menit a trăi ca rob, ar trebui să-l deprindeţi din copilărie cu robiea; dar fiind că are să fie om liber, pentru că nu va avea în tot deauna pe cineva să-l sfătuească, trebuie să-l deprindeţi a se cîrmui singur, de pe cînd îl aveţi încă sub ocrotire.

La începutul copilăriei trebuie o doză destul de mare de absolutism. Un copil de trei ani jucîndu-se cu briciul, nu poate fi lăsat sa sufere urmările purtării sale, căci urmările a fi prea primejdioase. Dar cu cit se dezvoltă inteligenţa, numărul cazurilor unde trebuie să ne amestecăm cu sila se va împuţină treptat. Nu se poate închipui efect mai reu, de cit acel pricinuit asupra unui tînar cîrmuit despotic, care se simte deodată slobod, de aceea iese bine să fie adus treptat, treptat în stare a se cîrmui singur.

Să nu ne supărăm dacă vedem că copiii noştri sînt iubitori de neatîrnare, aşă trebuie să fie cetăţenii unei naţiî libere.

În sfîrşit, aduceţi-vă tot deauna aminte că a creşte bine un copil nu-i lucru uşor şi simplu, dar din contra foarte greu, şi complex. A cîrmui copiii prin lovituri şi ocări poate ori cine, chiar animalele pot aplică această disciplină, cum vedem la căţea care hîrîe la căţei dacă nu se poartă bine, ori îi şi muşcă.

Dar pentru a întrebuița un sistem de educație rațional și civilizat, trebuie muncă serioasă; trebuie studii, inteligență și stăpînire de sine. Trebuie să te educi, educîndu-ți copiii. Faza de pe urmă a dezvoltării mentale la bărbat și la femei, nu poate fi ajunsă de cît prin îndeplinirea adevărată a datoriei părintești.

Unii se vor discorăja privind greutățile sistemului nostru, alții înse vor vedea că munca ce se cere pentru a-l aplica va fi plătită cu îmbelșugare prin urmările fericite ce va aduce pentru copii, pentru părinți și pentru societate.

(Va urmă)

I. Nădejde

Cartea D-lui A. Lambrior

Biblioteca instructivă. Carte de citire (Bucăți scrise cu litere chirilice în deosebite veacuri) cu o introducere asupra limbii românești de A. Lambrior. Iași 1882.

Cetitorii noștri au putut vedea de pe articolele intitulate: *Studiul științific al limbii române*. că Dl. Lambrior ieste omul cel mai competent în chestiile de limbă. D-sa a dat în publicitate cartea de literatură veche al cărei titlu l'am citat aice. În prefață singur autoriul arată lipsurile acestei ediții și ne făgădueste că le va împlini pe toate. Introducerea acestei cărți în școli și analizarea texturilor cuprinse în iea va avea negreșit ca efect formarea unei generațiuni care să scrie curat românește, așteptarea autoriului nu va fi deșartă.

Am zis că Dl. Lambrior ieste poate omul cel mai competent în ale limbii. Rog pe D-nii cetitori să nu iea vorbele mele ca o laudă spusă numai cu buzele, sînt deplin încredințat de ceea ce am zis și tocmai oamenii de la „Contemporanul“ nu pot fi învinovați de

dărnicie în privința laudelor. Aceasta nu însemnă că ne-am hotărît a ponegrî totul, ci că găsim puțini oameni vrednici de laudă. Un lucru mai trebuie lămurit măcar acum. Unii se meară de îndrăzneala subsemnatului de a se face prețuitorul metodei și ideilor unui om ca Dl. Lambrior. Greșesc Domniî cari se meară, căci și ieu am fost într'o vreme profesor de limba romînă și m'am năcăjit, pe cîtmi-a stat în putință, cu certarea legilor ieî și **în multe greșeli căzusem ca și toată lumea**, din cari m'au scos studiile D-lui A. Lambrior. Apoi nu-î mare lucru a cunoaște adevărul, a-l găsi e mai greu și mai la urmă, dacă nu mă voiî fi pricepînd mă voiî încîlci ieu unde-va și criticii mă vor învătă să nu mă apuc de lucruri mai pe sus de puterea mea, deși mulți se apucă.

Despre texturile publicate n'avem nemică de zis și vom vorbi de Introducere numai.

Dl. Lambrior împarte limba romînă în trei: *foasta limbă romînă, limba romînă veche și limba romînă nouă*.

Din foasta limbă românească nu ne-au ramas documente, căci cele mai vechi urme le putem numără la limba românească veche. Cu toate acestea din foasta limbă românească s'au păstrat oare cari forme și construcții în documentele vechi și chiar în limba vorbită în zilele noastre; de pe acestea și pe alte căi se poate închipui cum ieră foasta limbă romînă. Iată cîte-va observații de ale D-lui L.

Dl. Lambrior dovedește că în foasta limbă romînă verbul a fi se întrebuiță pentru a face timpurile compuse ale verbelor active (transitive și netransitive). Dovedă forme „*Domnul Dumnezeu încă nu era ploat pre pămîn*”, „sau” *Domnezeu era făcut de în pămînt toate jigăniile* etc. Aceste exemple dovedesc că odată se întrebuiță cum am spus verbul a fi. Apoi astăzi chiar ieste un preatrecut compus, *am fost mers* cu însemnare de *mersesem* și prin urmare o remășiță din

foasta limbă românească si **fi nemîncat și nebăut de trei zile.** etc. încă sînt tot urme de aceeași întrebuintare. În franțuzește până azi se zice: *je suis tombé* cu înțeles de *am căzut*. Dar în franțuzește numai așa numitele verbe neutre au aceasta construcție pe cînd urmele remase din foasta limbă românească ne dovedesc că într'însa toate verbele se puteau conjugă cu *a fi*. Va fi fost negreșit și în românește de odată ca în franțuzește, dar verbul *a fi* se întinse pe sama lui „*a avea*“.

Dl. autoriu ne mai arată că în foasta limbă românească nu se întrebuintă prepoziția *pre* înaintea regimului. Dovadă în texturile ardeleni expresii, ca: *priimi muiarea lui, nu știea ea, nu vrea lea să o oblicească,* fără *pre*. Apoi iese sigur că ne fiind *pre* întrebuintat în limba latină populară, trebuia să nu fie nici în toasta limba românească și că mai tîrziu s'a luat această deprindere și dialectul în care s'a luat a învins pe celelalte.

În foasta limbă românească se întrebuintă posesivul *său, sa, săi, sale* în tocmai ca în latinește, exemplu: *Toate alte țeri știind începuturile sale, și pomi făcînd rodul său după feliul său.* etc.

Întrebuintarea pronomelor (mă, te, se, ne vă, le) după verbul ce le regește încă iese o remășiță din foasta limbă românească. Exemplu: *bucurăm-ne, lu-mă* etc.

Genetivul cu prepoziția *de* și dativul cu *a* se înfășoșază în texturile vechi și poate fi privite ca remășiți din foasta limbă romînă. Ex: „*Și în mijloc de umerile lui*“, „*muntelui de Sinaia.*“ etc..

Mai însemnată găsim demonstrarea existenței unei declinări cu două cazuri în foasta limbă românească.

În adevăr Dl. Lambrior, după noi, reușește a dovedi că din nominativul *de* la declinarea întâia latină s'a făcut forma cu *e*. Iar de la acuzativ forma cu *ă* și la plural dela nominativ forma cu *i*, iar dela acuzativ cea cu *e*. De exemplu:

Palma — *palme*, Palmae — *palmi*

Palmam — *palmă*, Palmas — *palme*

Schimbările fonetice admise aici se pot dovedi în adevăr, ieste o lege că a final neaccentuat și ne urmat de **m** s'a prefăcut în e. Înlocuirea lui *ae* prin *i* la declinarea întâia se dovedește prin documente din limba latină. Forma românească *palmă* nu se poate scoate de cât din *palman*, alt feliu nu s'ar explica prefacerea lui *a* în *ă*. Prin urmare a fost o vreme și anume în timpul foastei limbii române, când *palme* iera întrebuițat ca subiect și *palmă* ca regim la singurit; iar la plural ca subiect *palmi* și *palme* ca regim.

Până acuma nimene n'a încercat să esplice așa formele ce aflăm la declinarea întâia. Forma *palme* de la singurit din expresiunile: puterea acestei *palme*, se explică din genetivul latinesc *palmae*, dar uitase se vede că genetivul și toate celelalte cazuri se pierduseră în limba latină populară, afară de nominativ și acuzativ din cari se explică formele ce aflăm în limbele romanice. Pluralul *palmi* (acuma *pălmi*) îl explicau prin prefacerea lui e final neaccentuat în **i**, uitau înse că înainte de acest **i** final s'au prefăcut *d, t, s* în *z, ț, ș*; exemplu: *coadă, coade* și *cozi*; *toartă. toarte* și *torți*; *casă, case* și *căși*. Schimbarea acestor consoane ieste înse din cele mai vechi și nu s'ar fi întimplat înaintea unui **i** făcut din *e* final. Prin urmare formele cu **i** sînt tot așa de vechi ca și cele cu *e*.

Altă dovadă pentru a sprijini ipoteza arătată mai află Dl. L. în formele *curte, viespe. Negre, Coste* în cari vedem forme din nominativul *charta, vespa*, etc, trecute la altă declinare, dar înainte de a trece de sigur că ierau ca nominative la declinarea întâia. Dacă *vespe* a fost nominativul și *vespă* acuzativul. urmează că are dreptate Dl. L.

Faptul curios că *palme*, care a fost nominativ servește acuma ca genetiv, ne pare că să poate explica. De sigur că a fost o vreme când se întrebuița amîn-

două formele *palme* și *palnă* ca subiect și ca regim, prin urmare *palme* pentru cazul genitiv nu țeră o minuae nici *palnă* pentru *nominativ*.

La declinarea a doua în curînd s'au confundat cele două forme. Nominativul fusese *domno*, acuzativul, *domno* cu o nasalizat; apoi au ajuns amîndouă la *domnu*. La plural fusese *domni* și *domno* (din *domnos*), și mai pe urmă *domni* și *domnu*. Forma de la plural *domnu* se pierdă și nu ne lăsă vre o urmă în documentele ce cunoaștem. Dar și la această declinare a fost o dată două cazuri cum am arătat.

La declinarea a III se poate dovedi cu siguranță că la singular au fost două cazuri neasemănătoare, la plural înse formele cu *es* țerău chiar din latina populară înlocuite prin forme în i.

În adevăr astăzi găsim substantive românești terminate în *e*, adecă cari reprezintă acuzativul singularit, precum: *munte*, *părinte*, *iepure*. etc: găsim substantive cari reprezintă Nominativul, precum *șerpe* (*șerpens*), *jude* (*judex*), *om* (*homo*), *sor* (*soror*), *oaspe* (*hospes*), etc: găsim și de acele cari se înfătoșază sub amîndouă formele, precum: *nime*, *nimene*; *purec*, *purece*; *șoarec*, *șoarece*; etc. dar fără să ne înfătoșeze în limba actuală sau în românește vechiu vre o urmă de deosebire, în privința întrebunțarei.

Dar nu tot așa a fost în foasta limbă românească, într'aceasta se întrebunțau formele făcute din Nominativ ca subiect și cele din Acuzativ ca regim.

La verbe putem spune pe scurt, că limba romînă păstră foarte bine formele produse prin prefaceri fonetice din cele latinești populare. Precum trecutueele simple ca: *ziși*, *ziseși*, *zise*, *zise mu*, *zisei*, *ziseră*; *feci fecăși*, *feace*, *feacemu*, *feacet*; *feaceră*, *dedi*, *dedeși*, *deade*, *deademă*, *deadet*, *deaderă*. etc... Apoi formele *lăudași*, *lăudași*, *lăudă*, *lăudămă*, *lăudat*, *lăudară*, etc... cari mai toate se explică în totul din formele corespunzetoare latinești. În limba românească de acuma vedem for-

forme făcute prin analogie în locul formelor moștenite; căci se vede că analogia lucrase foarte puțin în foașta limbă română.

În sfârșit cred că am dat cetitorilor noștri o idee despre însemnătatea cercetărilor d-lui L. și acei cari ar dori mai mult n'au de cît să citească cartea însăși.

Dorim să se introducă cartea D-lui Lambrior în toate gimnaziile și liceile noastre și așteptăm cu nerăbdare edițiile viitoare...

I. Nădejde.

Cum se ajunge la Universitate.

În ședința senatului de la 22 Martie 1882, D-l P. Grădișteanu a dezvoltat o interpelare la adresa D-lui Ministru de Instrucțiune. Faptele descoperite cu ocazia acestei interpelări, răspunsul D-lui Ministru, rezultatul ultim al întregii desbateri, sînt atît de însemnate (în bine sau în reu!), în cît nu putem să nu ne ocupăm, cît de în scurt, de această chestiune.

Mai întăiut înse să amintim ceva din trecut:

Cetitorii noștri își vor fi aducînd a minte de sigur, cum în unul din No. „Contemporanului“, am arătat că D-l I. P. Cernătescu iese unul dintre plagiatorii cei mai îndrăzneți! Am arătat că *Istoria Universală* pretinsa operă a D-lui I. P. Cernătescu, nu este de cît o traducere *rea, ciuntită* etc. a Istoriei D-lui *Duruy*. Tot cu această ocazie stăteam la îndoială, dacă D-l I. P. Cernătescu mai are vre un alt titlu, sau această *traducere rea*, ar fi singurul titlu în virtutea căruia D-l I. P. Cernătescu ocupă funcțiunea de profesor universitar (?!). Acuma putem să ne ocupăm de interpelarea D-lui P. Grădișteanu. Se înțelege înse că nu putem publică în total ceea ce a vorbit D-l P. Grădișteanu, căci ar fi prea mult! Ne vom mulțami numai a arăta lucrurile constatate de D-sa, remănînd ca acei cari ar vroi să cetească întreaga interpelare, să caute „*Monitorul oficial*“ de Joi 25 Martie (6 Aprilie) 1882. No. 87 din *Desbaterile Corpurilor Lejiuitoare*,

Iată faptele constatate de Dl. P. Grădișteanu.

În dosarul No. 480 din 1865, 28 Ianuarie, se găsește o petițiune înregistrată la No. 5889 din 5 Februarie, prin care Dl. *Aron Florian* (atunci profesor de Istoria Universală la Facultatea de litere din București), pentru cauză de sănătate, dă dimisiune din postul de profesor.—Consiliul superior de instrucțiune propune să se numească profesor provizor (așa se zice în Monitoriu, înse trebuie de înțeles *suplinitoriu* N. B.) *Dl. Răceanu*, bursier al statului la Paris, fixându-se termenul pentru concurs pe la 15 Septembrie 1866—*Dl. A. Florian* ieste rugat să continue cursul până la venirea *D-lui Răceanu*; *Dl. A. Florian* înse revine asupra petițiunii și roagă să se numească altul, căci *D-sa* nu poate (10 Aprilie 1865).—Consiliul de instrucțiune recomandă pe *Dl. P. Cernătescu* profesor de Ist. generală la gimnaziul *S. Sava* ca să *suplească catedra până la finitul anului scolar*.—Ministrul aprobă aceasta; înse atlt raportul către Domnitoriū No. 13216 din 14 Aprilie 1865, cit și apostila Domnească, cit și adresa din 7 Mai 1865, toate spun curat că ieste numit **suplinitoriū numai până la încetarea cursurilor anului scolar curent**.—Mai departe în dosarul No. 618 din 17 Martie 1866 se găsește un proces-verbal al consiliului permanent de instrucțiune (necompetent a se pronunța în asemenea materie, căci legea prevede în art. 369, o comisiune pentru acest scop) în care argumentele în esență, sînt cam următoarele: Avînd în vedere că *Dl. I. P. Cernătescu* a supliniit timp de două luni catedra de Istorie Universală de la facultatea de litere din București și aceasta *sub regimul legii vechi a instrucțiunii* (falș! căci legea veche a fost numai până la 1864 iar *Dl. Cernătescu* s'a numit la 7 Mai 1865! zice *Dl. Grădișteanu*), avînd în vedere vechile sale servicii, etc, și deși antecedentale nu se pot socoti obligatorii de o potrivă cu legea; totuși legea veche nefiind contrară unor asemenea numiri, ceea ce vine în favoarea petiționarului; avînd în vedere că legea nouă nu poate privi pe *Dl. Cernătescu*, ca una ce nu are *putere retroactivă* (falșă idee despre retroactivitate!); avînd în vedere că cu toate acestea *Dl. Cernătescu* s'a prezentat la concurs, înse comisiunea ne fiind formată. — (*Dl. Grădișteanu* și noi împreună cu *D-sa*, ne întrebăm unde s'a prezentat dacă comisiunea nu există?!?!).

Așa dar se poate zice că *Dl. Cernătescu s'a conformat cu legea nouă!* (Se mai poate mai mare absurditate?!) pe aceste argumente consiliul hotărăște: „să se numească *Dl. Cernătescu* profesor provizor și să se anuleze publicațiunile făcute pentru concurs“!!

Din aceste fapte *Dl. Grădișteanu* deduce că *Dl. Cernătescu*

a fost numit profesor contra legei, că s'a strecurat printre cerințele legei.—Probă că numirea a fost contra legei. ieste în parte și protestul mai multor profesori. Dar din nenorocire, cazul trimis din nou înaintea Consiliul permanent de instrucțiune a fost delegat tot în folosul D-lui Cernătescu, cu toate opunerile D-lui Viooreanu carele susținea că ar fi o nelegalitate de a menține numirea D lui Cernătescu!

După ce dovedește numirea nelegală a D-lui Cernătescu, Dl. Grădișteanu cercetează chestiunea dacă *numirea definitivă poate acoperi numirea făcută la început în contra legilor* și răspunde negativ; căci zice D-sa: în asemenea materie nu se încapă nici o prescripțiune, ne fiind prevăzută de nici o lege; prin urmare ceea ce a început prin a fi nelegal, nelegal va rămănea, până ce nu se va reveni asupra celor făcute.

Mai departe Dl. Grădișteanu se ocupă și de valoarea *opere-lor(?)* D-lui Cernătescu și probează (ceea ce am probat și noi în privința Istoriei Universale) că Istoria Universală ieste o *plagiare* a Istoriei lui Duruy, că *Istoria Contemporană* ieste o *plagiare* a lui Ducoudray, iar în partea care privește *Istoria Romînilor* în multe locuri ieste o *forsecare* a lui Ubicini!

În fine Dl. Grădișteanu mai cercetează și modul cum *acest profesor incapabil de a formula un raționament propriu în operele sale* (așa îl califică Dl. Grădișteanu!), își împlinește datoriile și ne spune: că Dl. Cernătescu predă atit Istoria Evului-Mediu cât și Istoria Contemporană, într'un singur an avînd cite două lecții pe săptămîină! Apoi a constatat că sint ani în cari Dl. Cernătescu n'a ținut mai mult de 20 de lecțiuni!! Și încă, ceea ce ieste mai grav, a constatat că dl. Cernătescu intră pe o ușă de subscrie în registrul de prezență și iese pe alta (pe la *Muzeu*, stabiliment, pe care dl. Grădișteanu îl găsește potrivit pentru dl. Cernătescu!) de se duce la alte afaceri!!?

De sigur că urmările unei asemenea stări de lucruri, nu pot fi altele de cit acelea pe cari le arată și dl. Grădișteanu: *compromiterea viitorului ținerimeii, răpirea drepturilor celor mai capabili de cit dl. Cernătescu* (D. ex. Dl. Răceanu și alții, între cari am putea pune multe persoane de la noi din Iași) și toate relele cite pot urmă din ceea ce ieste contra dreptului!

Fără de a ne ocupa de ceea ce a îndemnat pe Dl. Grădișteanu ca să facă o asemenea interpelare, uitîndu-ne numai la faptele arătate de D-sa, nu putem face altă cevă de cit să aprobăm din toată inima o asemenea faptă! Noi cari am întreprins o luptă fără milă în contra șarlatanilor literari și științifici, sîntem mulțumiți, cînd vedem oameni ca Dl. Grădișteanu împărtaşind aceleași idei ca și noi, cînd vedem tîind fără cruțare gangrena

care amenință a se întinde și a compromite desvoltarea unei adevărate literaturi și indirect și celealalte ramuri ale unei desvoltări depline!—Și cine oare ar putea zice că Dl. Grădișteanu a făcut reu, lăsînd la o parte orî ce considerațiuni și arătînd lucrurile cum cere adevărul? De sigur numai acei cari doresc ca înjosirea, părănirea și toată suma de ticăloșii unite cu acestea, să fie singurile mijloace de înnaintare sau de ocuparea vre unei funcțiuni! Bine ar fi dacă și alți oameni de felul D-lui Grădișteanu, ar întrebuiță talentele oratorice și cunoștințele serioase ce au pentru a pune pe fie care acolo unde merită să stea! De ar fi interpelarea D-lui Grădișteanu începutul unei campanii în contra turmelor de necapabili, cari prin feliurite tertipurî, sprijinindu-se unii pe alții, înaintează dir ce în ce mai cutezători și se silesce din toate puterile a pune călușul în gura acelor cari au îndrăzneala de a-i demasca!

După noi Dl. Cernătescu nu merită să ocupe funcția de profesor universitar și toți acei cari vor fi în cazul D-sale să pățească tot așa.

Ieste lucru vădit că Dl. Cernătescu s'a strecurat la Facultate, printr'o adevărată *chivirnisală* (cum se dice prin Muntenia) contra ^{su}legilor și ar fi foarte trist ca să fie lăsat liniștit, mai ales că *iesă* și *incapabil*, ceea ce ar ajunge pentru a fi îndepărtat, *chiar cînd ar fi fost numit în mod legal!*

Să vedem ceva și din respunsul D-lui V. A. Ureche, ministru de Instrucțiune. Dl. Ministru mai întăii arată greutatea pozițiunei în care se află, căci fiind *reu* cu Dl. Cernătescu, cam greu vine să fie judecătorii; înse pe urmă declară că uită orî ce personalitate lăsînd ca *ministru să vorbească*.—Mai departe toată argumentațiunea se învîrtește împrejurul următoarelor puncte:

a) Neputința de a se formă o comisiune pentru concurs în Iași, căci facultatea de litere nu ieră încă complectă, ne avînd de cît doi profesori titulari; b) lipsa de oameni cu titluri; c) împrejurarea că faptele acestea s'au petrecut aproape de *revoluțiunea* întîmplată pe acele timpuri; în fine Dl. ministru declară că nu poate luă nici o măsură, căci faptele s'au petrecut de mult cu (16 ani în urmă) și chiar de ar fi un profesor *plagiatorii*, tot nu i se poate face nemic! Să așteptăm pînă ce se va votă legea care prevede înlocuirea profesorilor după 25 ani de serviciu?—Cam așa sînt argumentele d-lui ministru.

La chestiunea că nu ieră de unde să se formeze o comisiune în Iași, răspunde destul de bine Dl. Grădișteanu, zicînd că legea de Instrucțiune prevede în asemenea cazuri *delegați ministeriali*.—Cît despre *revoluție* declarăm că nu înțelegem ce are a face cu o *numire nelegală de profesor și cu menținerea lui a-*

tita timp într'o funcție mai pre sus de puterile lui! — Apoi argumentele, că Dl. Cernătescu iese de 16 ani profesor, a fost combătut încă de la început de Dl. Grădișteanu, când a zis că în asemenea materie nu se începe prescripțiune; prin urmare faptul iese acuma tot atât de nelegal ca și cu 16 ani în urmă! Nu înțelegem ce câștigă o faptă nedreaptă, prin aceea că durează mai de mult timp?! Mai ales în instrucție, un profesor incapabil cu cât va funcționa mai mult cu atita va face mai mult reu! Poate va zice cineva ca în 16 ani se poate cineva perfecționa! Din nenorocire Dl. Cernătescu nu iese în asemenea caz! Istoria Contemporană și ultima ediție din Istoria Universală, dovedesc pe deplin aceasta; ba încă mai reu, căci pe întâia ediție pusese că iese tradusă, pe a doua n'a pus înse a lăsat lucrul încurcat (în mod copilăresc!) ne punind de înainte de *I. P. Cernătescu*, iar la a treia ediție a pus și *de*; așa în cât reul iar nu binele a mers progresînd! — Apoi zice Dl. ministru că n'are ce-i face dacă-i plagiatoriū! Oare *plagiarea* nu-i un semn de *necapacitate*? — Nu s'ar putea cercetă cum face Dl. Cernătescu cursul *D-sale*? Cît despre aceea că să așteptăm legea cea nouă și după aceea încă 9 ani, asta ne pare o *șagă*; căci în adevăr ce înțeles are să ținem într'o funcție pe un om necapabil, numai ca să-și împlinească *termenul*? — Ne pare reu că în fața unor fapte aș, de bine stabilite, nu se ia nici o măsură, cel puțin *să fie supus* Dl. *Cernătescu la un concurs*!

Cele zise de Dl. *Adrian* și alții că Dl. Cernătescu iese un om moral, iese un luptătoriu politic (liberal) de la 1848 și până azi, etc. etc. n'au a face nimic cu chestiunea! — Ne pare înse reu că n'avem destul spațiu ca să vorbim mai pe larg și asupra celor zise de Dl. *Adrian* și de alți apărători ai *D-lui Cernătescu*. — Vom responde înse numai la o chestiune anume: *la îndoială că n'ar fi cu putință ca un profesor de Universitate să subscrie în registru și apoi să fugă fără a ținea curs!* — Aceasta se poate așa de bine, în cât la unele Universități, pentru unii profesori, acesta-i *regulă* și venirea la curs *escepție*!

Audax.

CIOBANUL LA DUMINECA MARE.

(Anecdotală populară).

Un cioban cu niște oameni s'a'nțilnit din întâmplare, Printr'un sat în ziua tocmai de Dumineca cea mare

Și 'ntrebându-i unde-anume se duc, unul dintre iei :

„La biserică-i, răspunde și i-a zis : de poți și vrei
„Hai și tu cu noi ; căci astăzi e frumos de tot. Să vezi
„Ce frumos cetește popa și cum toți pe frunze verzi
„Și pe crengi de teiu s'așază în genunchi... Ți-o spun cinstit,
„De nu mergi acum, pe urmă o să-ți pară reu, cumplit.“
„— Haide,“ zise-atunci ciobanul, și a plecat cu iei, s'a dus
La biserică și 'ntocmai a găsit precum i-au spus
In genunchi șezînd pe frunze oameni mulți... și minunat
Cătră cei veniți cu dînsul întorcîndu-se a 'ntrebat :

„Dar în nuntru ce se face ? Spuneți ca să știu și ieu.
„— Fă și tu ce-or face alții, doară nu-i așa de greu.
„— Bine!“ Zise atunci ciobanul și 'n biserică-a intrat
Și cu 'nceput printre oameni în genunchi s'a tapilat.
Dar un om văzînd pe gîtu-i cucuiet un biet negel,
I-a venit un gust, se vede, și i-a tras o sîrlă 'n iel.
„— Bine ! Zise atunci ciobanul socotînd în gîndul seu
„Iel mi-a dat. Acuma rîndul mi-a venit să dau și ieu!!
Deci de-odată se ridică după cum ședea cinchit
Și pe cei ce sta în față-i peste ceafă l'a lovit
Cel din față-i cu piciorul înapoi în iel trîntește,
Dinlel iar în cel din urmă cu piciorul mai izbește.
Cel din urmă atunci de chică îl apucă cu minie.
Iel de păr pe cel din față îl înșfacă cu tărie,
Și mi-l ține, de se 'ncepe într'adins o bătălie...

Inceștați apoi de chică se ridică 'n sus tustrei
Și se 'ntind. Atuncea alții într'o clipă vin la iei
Ca pe cel din urmă acuma să-l ajute. Alții iar
Se răpăd, pe cel din față ca să-l scape din amar.
Iar ciobanul numai singur cu mulțimea se muncește
Și de-abiea se mai aude cite-odată cum icnește...

Deci grămada crește groznic. Unii zac pe jos călcați ;
Alții înse pe de margini de minie 'nferbîntați
Cam brățiș cuprind grămada și cu umăru 'mpingînd
Tot încet o scot afară ușa 'n urmă-i închizînd.
Iar afară apoi în tîcnă... nu știu cum s'a isprăvit,
Căci ciobanul drept la stîină într'un suflet a fugit
Cam tiptil cu ceafa roșă și cu părul cam zbîrlit :

„— Iaca bré, c'am fost acuma ș'am văzut cu ochii mei,
„Pe Duminica cea mare“ spuse dînsul la ai sei.
„— Ai văzut'o ? Unde ? Unde ?

„— Ia la satul cel din jos

„La beserica de-acolo.

„— Dă, de fost a fost iel, lasă, la 'nceput mai frumușel,
„Până cînd ajunse slujba până, știți, pe la negel ;
„Dar de-acolo 'ncoace, mie nu mi-a fost pe plac de fel.

Th. D. Speranță.

AGACHI FLUTUR

Comedie cu cântice, în trei acte

de

V. Alexandri.

La înființarea revistei „*Contemporanul*“ și după aceea în mai multe rînduri, am arătat ce scopuri urmărim. Dintre acestea, unul din cele mai de căpetenie, ieste *de a arăta adevăratul merit al unui autoriu precum și felul lucrărei sale*. În numerele trecute am criticat mai multe scrieri, schimbînd tonul după feliul lucrărei cu cetirea căreia ne ocupam. Acuma împrejurările ne pun în stare de a zice cîte-va cuvinte în privința comediei „*Agachi Flutur*“. Modul cum am urmat până acuma, credem că a convins pe orî cine că tot deauna spunem adevărul, numai pentru că ieste *adevăr* !. Nici o pricină nu ieste în stare să ne facă a nu spune adevărul, îndată ce l'am cunoaște. Inse pentru a fi și mai puțin bănuți vom stărui chiar mai mult decît de obicei, asupra punctelor care stabilesc nepărtinirea noastră.

Iată împrejurările în care ne am hotărît a ne ocupa de „*Agachi Flutur*“ :

Mai zilelele trecute, cetind un volum din „*Théâtre Complet par Eugène Labiche*“ am dat peste comedia : „*L'avare en gants jaunes*.“ Cu cît ceteam mai mult, cu

atîta mi se părea mai tare că ași fi mai cetit cîndva ceva asemenea; de la o vreme mi am adus aminte că cu vre o 3 ani în urmă cetisem, ceva cam așa în comedia D-lui Alexandri „*Agachi Flutur*“. Indată am pus alătura „*L'avare en gants jaunes*“ cu „*Agachi Flutur*“ și m'am convins că sînt amîndouă unul și același lucru. Intriga numeral și caracterele persoanelor, împărțirea scenelor sînt în tocmai; chiar dialogurile afară de mici deosebiri sînt întocmai. Căutînd data fie-căreia, am văzut că „*Agachi Flutur*“ ieste mai nou de cît „*L'avare en gants jaunes*“; deci firește că trebuia să caut dacă nu cumva D-l Alexandri spune că a localizat comedia „*L'avare en gants jaunes*“ sub titlul de „*Agachi Flutur*“. Pe coperta lui „*Agachi Flutur*“ nu se zice nimic în această privință; iar în prefață iată ce am găsit că ar avea oare care legătură cu chestiunea de care ne ocupăm.

„Cam pe la 1840 guvernul, voind să dea probe de încurajare teatrului național, numi un comitet compus de C. Negruzzi, M. Cogălniceanu și V. Alexandri, ș'apoî cu un *sans façon* demn de a acea epohă, lăsă direcția pe spinarea lor fără a se preocupa dacă le convinea sau ba; cum ei se vedură obligați a deveni autori fără voie, precum deveniseră directori fără voie și se puseră pe lucru traducînd, localisînd, compunînd un șir de piese ce fură bine primite“

Vră se zică din aceste câte-va cuvinte din prefața operelor teatrale ale D-lui V. Alexandri, nu puteam deduce altă cevă, decît că din piesele scrise de către acei 3 directori teatrali, unele au fost originale, altele traduse, iar altele localizate; dar cari anume sînt originale? Poate vre unul dintre directori a făcut numai piese originale, altul numai a tradus, etc.? Și în specie în privința operelor teatrale ale D-lui Alexandri, cari sînt originale, cari traduse și cari localizate? Nemic nu se spune despre această! Cum că trebuia anume de lămurit, care piesă ieste localizată și anume după cine

și care nu iese nici nu mai încapă îndoeală: căci numai în așa chip critica se poate face în cunoștință de cauză numai așa putem ști cui i se cuvine cutare *cuvînt de spirit*, cui i se cuvine lauda că a reușit să formeze un *tip* nimerit, sau din contra să i se arăte greșelele în caz contrar! În cazul de față poate această scăpare din vedere se poate atribui editorului? În orî ce caz iese reu că la fie care piesă nu se spune anume cum iese.

Să dovedim prin cîte-va citații, că în adevăr „*Agachi Flutur*” și „*L'avare en gants jaunes*” sînt tot una.

Eugène Labiche

L'avare en gants jaunes

Comedie-Vaudeville en trois actes

La scène se passe au premier acte, au restaurant de la Maison d'or, en 1857; au deuxième acte, chez madame de Boisrosé; au troisième acte, chez Octave.

ACTE I-er

Scène V

Paphos puis Octave et Rosa.

Paphos.

Vont ils faire la noce là dedans! (Octave paraît donnant le bras à Rosa. Il est en habit noir, cravate blanche, gants paille; il porte un faux nez en carton, ses cheveux sont très blonds et ses favoris rouges taillés à l'anglaise.— Rosa est en débardeuse, à moitié cachée par un domino).

Octave, à cantonnade.

Fichu imbécile! animal! butor!

Paphos.

Quoi?

V. Alexandri.

Agachi Flutur.

Comedie cu cântece în 3 Acte.

Scena se petrece în Bucuresci în carnavalul anului 1863. — Actul I-iu se petrece la otelul lui *Hugues*; al II-lea, la Fespezanca și al III-lea la Ghiță Coșcodan.

ACTUL I-iu.

Scena V.

Coșcodan, Matilda, Neculae.

(Coșcodan intră prin fund, dînd brațul Matildei ce e îmbracată cu frac negru și poartă numai o mănășă albă, are nas mineunos. — Matilda e în costum de fantasie)

Coșcodan. — (pe pragul ușei).
Tontule, dobitocule, chiorule!

Neculae (alergând din dreapta)
Ce este?

Rosa.

Qu'avez-vous donc ?

Octave.

C'est ce pataud de garçon qui vient de me renverser un bateau plein sur mon habit.

Rosa.

Ah!

Octave.

C'est fait pour moi !. . un jour où j'étais disposé à m'amuser... à faire de la dépense ! car je voulais faire de la dépense !

Rosa.

Voyons ! c'est un petit malheur !

Octave à Paphos. *Coșcodan* (cătră Neculae).

Quand vous serez là à me regarder !...

Voyons ! une serviette... de l'eau essuyez moi !

Paphos.

Voilà, monsieur ! (il prend de l'eau et une serviette et essuie la manche d'Octave) Quand c'est frais... ça s'en va très-bien.

Octave à Paphos.

Doucement... ne frottez donc pas si fort !... au lieu d'une tache, vous allez me faire un trou !.... Dieu ! que j'ai chaud ! Rosa ôtez-moi mon nez.

(Rosa le lui ôte et le pose sur la table.)

Coșcodan

Hemesitul cel de chelner m'î-a vîrsat pe frac o butelcă de unt de lemn.

Matilda.

Mare lucru !

Coșcodan.

Poftim !.... tocmai când eram dispus să petrec și eu, să fac cheltuială.

Matilda.

A ! (în parte) Nu'l credeți că se laudă.

Ce stai acolo înfipt ca un butuc și boldesci ochii la mine ? adă un șervet de mē șterge.

Neculae.

Indată, domnule (șterge mîneca lui Coșcodan).

Coșcodan.

Măi încet, că-mî rođi postavul !. Un frac nou, noușor, numai de 5 ani. —Uf ! cald e aci... Matildă, scoate-mî nasul că me înăduș.

De asemenea și în alte scene. Intr'un loc se pare că chiar înțelesul unei expresiuni franceze iese stricat ;

anume cînd *Rosa* zice lui *Octave*: Entre nous, je vous crois parfaitement rat! In piesa D-lui Alexandri, *Matilda* zice lui *Coșcodan*: Vrei să-ți spun una și buna? Ești un guzgan. După cît știm în românește nu iese obiceiul de a se zice la cei sgîrciți: *iești un guzgan!* Nouă ni se pare că aceasta iese o espresie particulară franceză.

Am împlinit ceea ce am spus: *am arătat adevărul!*

Verax.

Pe drumul către moarte.

Tristă-i soarta ce ne-așteaptă, trist va fi și traiul nostru:
Sărăciea și surgunul cu-a lor brațe lungi de monstru,
Ponegrirea ce și-acuma, cu-a ieș bale ne mînjește,
Deziluziul zdrobitoare și înfrîngerul cîte vraii,
Piatra urei aruncată de amicii cari-i ai,
Munca ta nesocotită, de acel ce nu muncește...

Și în calea grunțuroasă, presurată de primejdii
Unde mergi minat de-apururi de stelulele nădejdei,
Cîte crime n'au să spargă șirul nostru hotărit?...
Cîți în drumul către moarte, vor pieri fără să vadă
Fîlfiind pe-a lunei turnuri, pe-a ruinelor grămadă
Steagul nostru rupt de gloanțe și de sînge înroșit?...

Morți pe cîmpul de bătaie, susținînd steagul dreptății.
Cîți șacali — copii de-ai nopții, prin murdar glodul cetății
Vor purta a noastre trupuri ciuruite de loviri?...
Duși de dorul răsbunării, de a lor triste biruințe
Insultînd numele noastre ș'a noastre strădănuințe,
Vor danța 'n al nostru sînge ai trecutului bașchiri.

Vor danța — și-ai lor prieteni, Ța lor splendide biserici
Mestecînd fumul tămăii cu 'nsutitul glas de cleric
Osanaa biruinței ridica-vor către cer;

Cîntăreții lor cu plată, vor cînta înnalte imnuri,
Și din plinsetul de mame, din a 'nvinșilor lungi chinuri
Intocmi-vor epopeea astui veac greoiu de fier!..,

Cine știe? Fiii noștri luați de-o mîină blăstămată
Vor ajunge să blăstăme pe-a lor mamă, pe-al lor tată.
Cîți din noi pe veșnicie vom pieri, cu timp, cu nume?....
Cîți vor fi uitați cu totul de părinți și de soție!
Și pe mine resvrătitul unui veac plin de robie,
Cine poate să mă plîngă în a plîngerilor lume?...

Dar alături de primejdii, de 'ntunerec și de soartă
Idealul ne deschide a dreptăței sfîntă poartă,
Conștiința nu ne-apasă, nu ne strigă ne'ncetat,
Că în lume stăm ca trîntorii, că 'i sîntem copiii vitrigi
Că ne pierdem existența în meschine și lungi intrigi
Spre a putea trăi mai lesne despoind pe înșelat.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nu; curat avem noi gîndul, noi nebunii de astă dată
Visătorii nebnateci, cari dreptu'n lume a cătă
Noi, trăiți ca și ciumații, în mijlocul astei lumi,
Noi ne facem datoria.

In spre drumul cătră moarte

Soli ai timpurilor nouă, ce ne pasă dar de soarte
Și de-aceia ce merg josnic, duși în dosul unei turme?

Înainte de-a ajunge — ținta luptei seculare
Morți vom fi, cadavre umezi învălite de uitare,
Dar cînd lumea îmbrăca-vă pe vecie alt veșmînt,
N'or uită învingătorii pe-învinșii de-altă dată
Nici copiii resvrătirei, pe-a victoriei lor tată...

Vre-o ghirlandă 'nveseli-vă atunci umedul mormînt!

Bruxelles.

C. Mille.

Teza d-lui A. I. Philippide.

*Incercări asupra stărei sociale a poporului român
în trecut de A. I. Philippide Iași 1881.*

Se știe cât de neînsemnătoare sînt de obicei tezele licențiatilor, mai ales la noi, cu bucurie, înse ne vedem îndreptățită a spune că teza de care ne ocupăm, face excepție în bine.

Dl. autoriu se încearcă a face cunoscută starea poporului român în trecut, sprijinindu-se pe poezia populară și pe documente.

Dl. autoriu admite două perioade în privința timpului compunerii poeziilor populare. Una din acele perioade a produs numai *balade*, alta *balade și doine*. Prin urmare baladele culese până acuma le desparte în două grupe. Cea mai veche din acestea ieste cea care cuprinde pe acele căror le corespund doine. Pentru a dovedi această idee. Dl. Ph. arată că în mod firesc poeziile epice (baladele) sînt mai vechi de cât cele lirice (doinele), prin urmare baladele fără doine corespuzătoare ar fi mai vechi.

Altă dovadă mai găsește D-sa în faptul că una din baladele cu doine corespuzătoare, a lui *Codreanu*, se compuse pe timpul lui Alexandru Iliăș la începutul secolului al XVII-lea. Baladele cari samănă cu a lui Codreanu trebuie să fi fost compuse ori de atunci încoace, ori în o perioadă anterioră. Ipoteza din urmă nu se poate admite de vreme ce balada lui Codreanu a fost compusă în perioada a doua a istoriei noastre, perioadă foarte deosebită de cea din secolul al XVI, XV. etc, și toate celelalte cari samănă cu dînsa trebuie să fi fost compuse în aceeași perioadă. Dar tocmai baladelor asamănătoare cu a lui Codreanu le corespund doine, deci baladele cu doine sînt mai nouă.

Chiar starea socială descrisă în baladele fără doine ne dovedește că sînt cele mai vechi. În adevăr întil-

nim boeri ca *Toma Alimoș*, cari duc vieață rătăcitoare și se poartă ca egali cu hoțomaniș timpurilor. Apoi acei boeri sînt romîni și nu greci.

Apoi un fapt ne observat de Dl. autoritș și care vine tocmai în sprijinul ideei D-sale ieste că balada lui *Mihu* care face parte din grupa întăia trebuie să fi fost făcută cam pe timpul lui *Ștefan cel Mare*, pe cînd haiducea *Mihul*. Adecă prin secolul al XVI sau ceva mai tîrziu. Prin urmare, dacă unele balade cu doine se grupează în jurul baladei lui *Mihu* și altele în jurul celei a lui *Codreanu* și dacă data existenței eroilor *Mihu* și *Codreanu* ieste cunoscută, nu încape îndoială despre vechimea relativă a celor două grupe. Cele ce semănă cu a lui *Mihu* ne oglindesc starea socială dinnaintea secolului al XVII și cele ce samănă cu a lui *Codreanu* ne oglindesc pe acea din veacurile următoare.

Dl. *Philippide* caracterizază epoca celor mai vechi balade prin faptul că proprietatea nu ieră concentrată în mînele marilor proprietari. Pămînturile domnești ierau nemăsurat de mari. Unii voinici rătăcitori încercau a pune mina pe păduri și poene și a se face stăpîn, dar asemenea pretenții nu ierau ținute în samă. În adevăr-*Stoian Popa zise Făunașului*, care se pretindea stăpîn pe poene, că *țămîntul nu-i nici al unuia nici al altuia, ci al lui D-zeu*.

Lăcomia boerilor nu se întinsese încă asupra răzeșilor, căci ieră pămînt slobod, ușor de luat de la Domniș.

Vitejia acestor oameni ieră mare și prădăciunile lor, dreaptă răsplată pentru ale Tătarilor, se întindeau până în Crîm. Femeea chiar iubea mai mult de cît ori ce vitejia . . .

În epoca baladelor mai nouă țara ieste schimbată. Domniș nu mai au moșile cele întinse, totul a intrat în mînele boerilor, cari-s atît puternici în țară și egali cu Domnul. Ura cea mai neîmpăcată se născuse între

boeri (mai toți venetici) și țerani. Haiducii împlu codrii și pradă fără milă pe boeri, etc. În privința familiei se vede de pe poezie, că de și bărbații se arătau lingușitori și iubitori înaintea de însurare, pe urmă cuprinși de năcazurile vieții se făceau aspri și liniștea familiei nu putea să existe.

În partea a doua unde studiază *proprietatea după actele publice*, găsim fixat timpul de când s'a început îngenunchierea țeranilor și mijloacele prin cari au pus boerii de la început mâna pe dînșii.

Documentele vechi din veacul al XIV și XV arată ca Domnul avea proprietăți foarte mari, din cari dăruiau cui vroia. Toate moșiile marilor proprietari fuseseră proprietăți domnești.

Apoi combate pe Cantemir și arată, că satele domnești nu erau sate de vecini, ci de răzeși; că domnul putea dăruia acele sate păstrându-și dreptul de a lua tot pentru sine și mai departe *birul* și de a pretinde felurite slujbe de la locuitori; ori că putea cedă și aceste drepturi tot boerului și chiar cu dreptul de judecată locală.

De o dată nu simțeau răzeșii deosebirea. Căci în adevăr în loc să plătească bir lui Vodă, îl plăteau unui boeriu, în loc să facă slujbe lui Vodă făceau boerului, în loc să-l judece Vodă îi judecà boerul. Apoi de pământ nu duceau lipsă, căci satul ieră destul de mare și nu li se neagă dreptul nici la imaș, nici la pădure.

Negreșit că nici nu aveau ce face boerii cu pământul neintrebuințat de răzeși, căci cine era să li-l lucreze.

Cum au ajuns boerii să-și robească pe țerani?

În timpul războaelor negreșit că putea plăti multe pagube soldatul, dar cel puțin rămănea datoriu tot lui Vodă, care putea să-i dea pământ, să-i ierte datoriile, etc, în sfârșit cit ar fi fost Vodă de părtinitoriu tot mai ușor ieră răzeșului când avea a face cu dînsul. Dar îndată ce o aristocrație lacomă a ajuns a tot puternică

atunci războiul a fost o adevărată nenorocire. Boeriul s'a folosit de nevoile țeranului pentru a și-l supune, folosindu-se de drepturile ce i se acordase de Domni asupra răzeșilor din satul dăruit.

Aristocrația a ajuns puternică mai ales după căderea dinastiei Mușeștilor, adecă după stingerca familiei lui Stefan cel Mare.—Domnul ales nu putea să se privească ca unul cu mult mai pe sus de boeri și trebuia să se aștepte la destronare ori la omor, dacă, nu le-ar fi intrat în voe. Atunci au luat iei toate pământurile domnești și s'au pus pe robitul țeranilor. Ast feliu au ajuns din răzăși, *vecini* sau *rumâni*.

DI. Ph. arată că ar fi o greșală, dacă am crede că Mihaiu Viteazul a robat pe țeranii, acest Domn a recunoscut numai printr'un act un fapt îndeplinit.

Se înțelege că s'au făcut sate și cu oameni veniți din țerile vecine, dar tot mai multe au fost populate de urmașii vechilor proprietari mici.

Un lucru e de mirare, cum au mai scăpat și până în zilele noastre încă *sate răzeșești*.

D-lui Philippide putem să-i facem numai singura observație, că adecă să se desvețe cit mai mult de *pathosul* și de *declamarea*, care se vede că ține loc de știință unora din Domni profesori de la facultatea de litere.

Alt feliu lucrarea D-sale aruncă multă lumină asupra trecutului nostru și ar fi de dorit să nu părăsască aceste cercetări pentru ca să contribue și mai mult la desgroparea istoriei noastre sociale.

Verax.